

نگاهی گذرا به جریان سلفی تکفیری داعش (قسمت ششم)

مدخل

در قسمت پنجم در نمونه پژوهی القاعده اشاره شد با اشغال افغانستان توسط ارتش شوروی برای جهاد و بیرون راندن نیروهای اشغالگر، نیروهای سلفی جهادی به کمک مجاهدان افغان شناختند و مکتب الخدمات پایه‌گذاری شد. سپس در پی اعلام جهاد بین‌المللی علیه آمریکا توسط گروه‌های جهادی، گروه القاعده شکل گرفت.

گروه القاعده، از نظر اعتقادی و فکری سلفی جهادی و پیرو اندیشه‌های ابن تیمیه و محمد بن عبدالوهاب بوده و در تمام کشورهای عربی و حتی کشورهای غیر اسلامی مثل انگلیس و فرانسه اعضاء و هوادار دارد. رهبری القاعده توسط امریکا کشته و پس از او ایمن الظواهری رهبری سازمان را برعهده گرفت. بدنبال حمله آمریکا به عراق گروه ابومصعب زرقاوی (القاعده عراق) شکل گرفت. باکشته شدن زرقاوی و جانشین وی ابوعمربغدادی، ابوبکر بغدادی رهبری گروه را به عهده گرفت. القاعده عراق بدنبال نافرمانی‌های سوریه وارد این کشور شد. و القاعده همچنان به عنوان یک شبکه جهانی باقی است.

در نمونه پژوهی جبهه النصره امد ریشه های جنبش سلفی‌گری در سوریه به پایان قرن نوزدهم باز می گردد و شباهت بسیاری به سلفی‌گری اصلاحی مصر برای رویارویی با استبداد و عقب‌ماندگی به‌جامانده از دوران عثمانی دارد. اما رویدادهای مهمی که در دهه‌ی نود (سده بیستم) سبب احیای اندیشه جهادی در برخی جوانان سوری شد و در پی آن گروه‌های سلفی کوچکی بدون هیچ‌گونه رابطه تشکیلاتی با هم، و بدون اینکه مورد اقبال مردمی قرار بگیرند به جهاد پرداختند. نظام سوریه در سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۰۸ توانست القاعده و گروه های جهادی را به خوبی کنترل کند و این امر به جدایی و تفکیک منافع میان تشکیلات القاعده و نظام سوریه انجامید.

فرایند شکل گیری داعش به قبل از آغاز بحران و جنگ در سوریه، بر می گردد زمانی که گروهی موسوم به «جبهه النصره لاهل الشام» از گروه‌های وابسته به القاعده در سوریه عقایدی بر پایه تفکر سلفی تکفیری داشت. گروه امارات اسلامی در پایان سال ۲۰۱۱ علیه بشار اسد تشکیل شد و با استقبال القاعده و حمایت و پشتیبانی بازیگران منطقه و کشورهای خارجی به سرعت به یکی از قدرتمندترین گروه‌ها در جنگ با مردم و ارتش سوریه بدل شد.

جبهه النصره از مرزهای شمال سوریه به ترکیه تا مرزهای لبنان حضور دارد و جنگجویانش از میان گروه‌های مسلح که با دولت سوریه می‌جنگند، آموزش‌دیده‌تر و دارای سلاح پیشرفته‌تر هستند. عناصر جبهه النصره مستقیم از دفتر طیفور در استانبول و اتاق عملیات بین‌المللی که در مرز ترکیه و سوریه تشکیل شده است، دستور می‌گیرند.

این گروه تروریستی به واقع تروریست‌هایی هستند که بیشتر در جنگ‌های دیگر مانند عراق، افغانستان، چین و دیگر کشورها فعال بودند؛ به همین دلیل آنان تجارب بسیاری را از اینگونه خون‌ریزی‌ها با خود به سوریه آوردند. عناصر این گروه از کشورهای مختلف به سوریه آمده‌اند که اکثر آنان عرب، ترک، ازبک، چینی، تاجیک، و اروپایی هستند.

۴-۲- نمونه پژوهی گروه‌های تکفیری آسیای مرکزی

شیوه جذب افراد از آسیای مرکزی به مراتب آسان‌تر از دیگر کشورها است و این موضوعی است که تاکنون مقامات آسیای مرکزی آن را درک نکرده‌اند و یا این‌که به آن اهمیت نمی‌دهند. عده‌ای از شهروندان آسیای مرکزی که زندگی کردن تحت لوای خلافت را بهتر از زندگی کنونی می‌دانند، فکر می‌کنند که خلافت اسلامی بهترین گزینه برای زندگی در این مناطق است.

بر پایه برخی گزارش‌های اخیر، با وجود تمهیدات امنیتی شدید و گسترده دولت‌های آسیای میانه، تهدید داعش در این منطقه فزاینده است. اگر جریان تکفیری و داعش تاکنون به کشورهای آسیای مرکزی یورش نبرده است، به دلیل موقعیت جغرافیایی آنها است، نه تدارکات مؤثر امنیتی در کشورهای آسیای مرکزی و هم اکنون بین دو تا پنج هزار شهروند آسیای مرکزی به گروه داعش پیوسته‌اند. گروه داعش ترجیح می‌دهد اعضاء جدید خود را از کشورهای آسیای میانه جذب کند تا از افغانستان و پاکستان. برخی گروه‌های تکفیری قرقیزی، ازبکی و تاجیکی نیز به خلیفه داعش اعلام وفاداری کرده و در این کشورها تبلیغات زیادی برای عزیمت مسلمانان به قلمرو خلافت و اطاعت از خواست و اراده خلیفه راه انداخته‌اند.

به صورت خردتر می‌توان بخشی از گروه‌های مربوط به آسیای مرکزی را این‌گونه بررسی کرد:

الف) گروه خراسان

انتخاب نام خراسان برای این گروه سلفی - تکفیری بیانگر این است که برای منطقه خاص منظور شده است که مراد نام تاریخی شمال شرق ایران، جنوب ترکمنستان (مرو) و افغانستان (هرات، بلخ) است که یک زمانی بخشی از امپراتوری اشکانیان (از سال ۲۵۰ پیش از میلاد تا ۲۲۴ میلادی) به شمار می‌رفت .

گروه خراسان از آغاز بخشی از القاعده در افغانستان و پاکستان معرفی شد که در آن هنگام رهبر آن محسن الفضلی «ابو اسماء الکویتی» یا «ابو اسماء الجزراوی» بود و یک چهره مهم در تأمین مالی القاعده و نیز فرد نزدیک به «اسامه بن لادن» و سپس مشاور «ایمن الظواهری» شناخته می‌شد و در سال ۲۰۱۳ این گروه به سوریه منتقل و در منطقه در اشغال «جبهه النصره» مستقر شد. پس از آن هیچ‌گونه بیانییه و یا اقداماتی از سوی این گروه در رسانه‌ها منتشر نشده است. بجز یک مورد و آن این که پس از اعلام گروه افراطی «داعش» در ماه ژوئن (تیرماه) سال ۲۰۱۴، خبری در رسانه‌های آمریکایی پخش شد که گروه تروریستی «القاعده» در شبه‌جزیره عربستان وفاداری خود را به گروه داعش اعلام کرده است. با توجه به پخش این خبر کارشناسان از پیوستن گروه خراسان به «داعش» سخن به میان آوردند. اما سپس اعلام شد که در درون داعش نیز یک گروه کوچک هست که خود را «خراسان» نامیده و متشکل از اتباع کشورهای آسیای مرکزی است. البته این موضوع به نوعی می‌تواند باعث سردرگمی شود. گروهی که رسانه‌های آمریکا در باره آن صحبت می‌کند، سازمانی مرتبط با القاعده بوده، حال آن که در داعش نیز جماعت خراسان هست که هنوز خود را نشان نداده است. اطلاعات مربوط به این جماعت مبتنی بر بیانییه‌های داعش در باره استقرار خلافت در قلمرو آسیای مرکزی است. در باره خراسان القاعده این موضوع روشن شده است که در ترکیب آن، مزدوران خارجی از اروپا و کشورهای عربی که تجربه جنگ علیه آمریکا و ارتش پاکستان در افغانستان و وزیرستان را اندوخته‌اند، حضور دارند .

ب) گروه حرکت اسلامی ازبکستان

حرکت اسلامی ازبکستان در آغاز دهه ۹۰ ایجاد شد و با طالبان و القاعده ارتباط مستقیم گرفت. جایگاه اصلی این سازمان تا آغاز عملیات ضد تروریستی آمریکا در سال ۲۰۰۱، در افغانستان (قندهار) بود که در پی حملات ناتو، به منطقه وزیرستان (که بین افغانستان و پاکستان قرار دارد) منتقل شد. کشورهای آسیای مرکزی و روسیه، حرکت اسلامی ازبکستان را یک سازمان تروریستی می‌شناسند. شبه‌نظامیان این سازمان در دهه ۹۰ در چچن روسیه علیه نیروهای نظامی مسکو جنگیده و در سال ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ به قلمرو قرقیزستان برای نفوذ به ازبکستان حمله کردند. این سازمان در ازبکستان دهه‌ها عملیات تروریستی انجام داده است. از اقدامات جدی تروریستی این گروه حمله به فرودگاه کراچی پاکستان بود که ، انگاره تقویت شدن این گروه تروریستی را به نمایش گذاشت .

تلاش‌های چندی از سوی آمریکا و همپیمانان برای بکارگیری جریان‌های افراطی برای فعالیت همه جانبه در آسیای مرکزی و قفقاز به منظور حضور در حوزه نفوذ روسیه و چین انجام می‌شود، برنامه‌ریزی و تلاش برای سرنگونی دولت ازبکستان در آسیای میانه می‌تواند فاز اول تحولات گسترده در آسیای مرکزی و همچنین قفقاز باشد. همچنین اعمال فشار بر نیروهای ازبک (مستقر در وزیرستان) برای بازگشت به آسیای مرکزی نیز در همین راستا قابل تحلیل است. درخور توجه است که بسیاری از این نیروهای مستقر در منطقه، تشکیل خانواده داده اند و در کنار ازبک‌ها، تاجیک ها و قرقیزها فعالیت می کنند. از ویژگی های مهم ازبک ها ارتباط نزدیک آن ها با ایغور های چین است.

پس از انعقاد پیمان صلح میان حزب اسلامی ازبکستان و دولت این کشور، برخی از گروه‌ها که روند صلح را نپذیرفته بودند مانند جمعه بای ازبک با نیروهایش به طالبان پیوستند. جمعه بای در کنار طالبان مسئولیت فرماندهی کل نیروهای خارجی را برعهده گرفت. پس از کشته شدن وی و چند نفر دیگر از ازبک‌ها، عثمان غازی مسئول حزب اسلامی ازبکستان شده است.

باید توجه داشت که ازبک‌ها در آسیای مرکزی محور اصلی برای فعالیت‌های جهادی هستند و اعلام حمایت «عثمان غازی» از گروه تروریستی داعش بحث‌هایی در رسانه‌های گروهی و مراکز مطالعاتی را برانگیخته است. شماری از تحلیلگران بر این باورند که در آینده ، شاهد آغاز فعالیت گروه‌های افراطی و تروریستی در آسیای مرکزی خواهیم بود که یا به «داعش» وابستگی خواهند داشت و یا با الگوگیری از آن برای تحقق اهداف خود در منطقه اقداماتی خواهند کرد. و در کنار بحث انتقال جهان‌بینی و ارزش‌های مورد نظر داعش به سازمان‌های همسو در منطقه، این گروه تروریستی از اقدامات مورد نظر خود در آسیای مرکزی حمایت‌های مالی نیز

خواهد کرد. نهادهای امنیتی و انتظامی ازبکستان باتوجه به اعلام حمایت حرکت اسلامی ازبکستان از گروه تروریستی داعش اقدامات امنیتی را شدید کرده‌اند. حرکت اسلامی ازبکستان جذب نیرو و آموزش شبه‌نظامیان را در مناطق مرزی پاکستان و افغانستان به صورت فعال دنبال می‌کند.

ج) جنبش اسلامی تاجیکستان

بنابه گزارش منتشر شده، هم اکنون صدها نفر از شهروندان کشورهای آسیای مرکزی از جمله تاجیک‌ها در ترکیب داعش در عملیات‌های جنگی نیز شرکت می‌کنند. رئیس جمهوری تاجیکستان در نشست سالانه حزب «خلق‌ی دمکراتیک» با اشاره به تهدیدهای ناشی از جنگ سوریه و پیوستن تاجیک‌ها به گروه‌های تکفیری و کشته شدن تعدادی از آنان در درگیری‌های مسلحانه با نگرانی تأکید کرد: ادامه اعزام غیرقانونی جوانان به سوریه از سوی گروه‌های افراطی و بازگشت این افراد در آینده، تهدید بزرگی برای امنیت و ثبات کشور خواهد بود. به تازگی، مجلس نمایندگان تاجیکستان به منظور جلوگیری از اعزام غیرقانونی جوانان به جنگ سوریه قانون مجازات را بازنگری و برای افرادی که در این جنگ شرکت می‌کنند از ۱۲ تا ۲۰ سال زندان تعیین کرده است. شورای علمای مرکز اسلامی تاجیکستان نیز با صدور فتوایی خواستار تشدید اقدامات برای جلوگیری از اعزام جوانان به جنگ سوریه شد.

د) جماعت‌های قزاق

کارشناسان براین باورند که بخش مهمی از سازمان‌های تروریستی در سراسر جهان (از خاور نزدیک و میانه تا آسیا و آفریقا) به خلیفه داعش اعلام وفاداری کرده‌اند، در کنار این گروه‌ها، جماعت‌های قزاقستانی حاضر در جنگ علیه سوریه نیز از هواداران خود همواره تقاضای پیوستن به جهاد می‌کنند. برخی از منابع قزاق می‌گویند که شمال غرب قزاقستان و به ویژه مناطقی مانند آتیرائو، آکتاو و... با موجی از بازگشت جهادگران و خانواده‌های آن‌ها از سوریه روبرو هستند. وضع مناطق غربی و شمال غرب کشورشان را فاجعه‌بار ارزیابی کرده و نیز به این اشاره دارند که طرفداران جریان افراطی، نه تنها اقدام به خروج از کشور می‌کنند، بلکه هشدار می‌دهند که چنانچه نهادهای دولتی مانع عزیمت خانواده‌هایشان به مناطق درگیری شوند، اقدام به عملیات‌های تروریستی خواهند کرد. به هر حال این همه نشان می‌دهد که قزاقستان از جلوگیری گرایش فزاینده گروهی از مسلمانان به افراطی‌گری ناتوان است.

ادامه دارد...